

УДК 376-056.26:808.5(045)

Фоменко Олеся Анатоліївна,
вчитель початкових класів, логопед
КЗ «Білгород-Дністровська спеціальна
школа Одеської обласної ради»,
м. Білгород-Дністровський, Україна
folesya.472@gmail.com

МИСТЕЦТВО І ТВОРЧІСТЬ ЯК ЗАСОБИ КОРЕКЦІЇ ТЯЖКИХ ПОРУШЕНЬ МОВЛЕННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Анотація. В статті зазначено особливості молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення та специфіку роботи з ними. Виділено основу формування ключової комунікативної компетенції, що задовольняє потреби у спілкуванні, пізнанні навколишнього світу та головну умову всебічного і повноцінного розвитку особистості, її успішної самореалізації. Розглянуто вплив мистецтва і творчості на результативність роботи з зазначеною категорією дітей з особливими освітніми потребами та можливості їх синтезу з класичними методами, прийомами корекційної роботи в школі. Проаналізовано засади опанування учнями мистецтва в початковій школі, а, отже, і розвиток творчих здібностей, змістовні лінії відповідно до Державного стандарту, основні групи корекційних технологій, завдання інтеграції мистецтв і ключові підходи, завдання корекційно-розвиткових занять, співзвучність ідей інтеграції та синтезу з вимогами, що ставить суспільство перед сучасною загальноосвітньою та спеціальною початковою школою. Описано ефективність застосування творчої діяльності для формування креативного мислення, розвитку чуттєвої сфери, ірраціонального мислення, здійснення самокорекції психоемоційного стану, а разом з тим розвитку дрібної та загальної моторики, мовного дихання, зорово-просторового гнозису, уточнення й розвитку лексичної сторони мовлення, формування граматичних умінь і навичок, фонематичних процесів, правильної звуковимови, активізації, поповнення словника, розвитку зв'язного мовлення школярів перших-четвертих класів. Вказано на можливості створення таких ситуацій, коли активно використовується життєвий досвід дитини, її емоційні та чуттєві переживання, а як результат відбувається формування необхідних понять, творчих здібностей, корегуються тяжкі порушення мовлення, створюються умови для успішної соціалізації здобувачів освіти, адаптації їх до життя в соціумі.

Ключові слова: мистецтво, творчість, тяжкі порушення мовлення, розвиток, корекція, інтеграція, синтез.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день в роботі з молодшими школярами з тяжкими порушеннями мовлення педагоги стикаються з рядом різноманітних проблем, а саме: у школяра зростає сором'язливість або навпаки – активність; дитина боїться помилятися або байдужа до своїх невдач; кидає справи, не довівши їх до кінця, не виконує доручення, прохання; не хоче дорослішати, не хоче вчитися; не регулює свої дії, має завищену чи занижену (неадекватну) самооцінку; спостерігається порушення емоційно-вольової сфери; школяр неуспішний у багатьох видах діяльності; має недостатній розвиток словесно-логічного мислення; недостатній розвиток самоконтролю за власним мовленням; несформоване мовлення, наявні тяжкі мовленнєві порушення.

Слід зауважити, що саме правильне мовлення – найважливіша умова всебічного повноцінного розвитку дітей і основа для вирішення ряду вказаних проблем на першому рівні здобуття освіти. Про надзвичайно важливе значення мовлення для розвитку мислення та формування особистості неодноразово писав Л. Виготський: «Розвиток усного мовлення, ймовірно, найзручніше явище для того, щоб простежити механізм формування поведінки і зіставити підхід до цих явищ, типових для вчення про умовні рефлексії, з психологічним підходом до них. Розвиток мовлення являє собою насамперед історію того, як формується одна з найважливіших функцій культурної поведінки дитини, що лежить в основі накопичення її культурного досвіду».

Мовлення – найважливіша психічна функція, притаманна лише людині. На його основі своєчасно розвиваються такі психічні процеси, як сприйняття, пам'ять, уява, тощо. Воно є основою формування ключової комунікативної компетенції, що задовольняє потреби у спілкуванні, пізнанні навколишнього світу, а також головною умовою всебічного і повноцінного розвитку особистості, її успішної самореалізації. В тих випадках, коли в дитини збережений слух, зір, не порушений інтелект, але є значні мовні порушення,

які не можуть не позначитися на формуванні всієї її психіки, говорять про особливу категорію дітей з особливими освітніми потребами – дітей з мовленнєвими порушеннями.

Подолання тяжких порушень мовлення можливе лише в ході проведення спеціально організованої, системної корекційно-розвиткової роботи. Проте, щоденне виконання традиційних корекційних вправ, завдань на уроках, заняттях, на жаль, знижує інтерес дітей, що в свою чергу призводить до зменшення ефективності всього процесу. Саме тому, успіх роботи з корекції тяжких мовленнєвих порушень багато в чому залежить від застосування різноманітних новітніх технологій, їх інтеграції, синтезу з класичними методами, прийомами роботи, впровадження цікавих для дітей форм, видів діяльності.

Варто зазначити, що за основними групами корекційні технології поділяються на:

- інформаційно-комунікаційні - методи взаємодії з інформацією;
- дистанційні освітні технології – організація роботи з дітьми, батьками;
- інноваційні психокорекційні технології - арт-терапія, казкотерапія, ігротерапія, музикотерапія, сміхотерапія, психосоматична гімнастика тощо;
- педагогічні технології з використанням нетрадиційних для логопедії, дефектології прийомів: ароматерапії, літотерапії, бібліотерапії тощо;
- здоров'язберігаючі технології: кріотерапія, дихальні гімнастики тощо;
- змішані технології - традиційні логопедичні технології з нововведеннями.

Тож, вчителі початкових класів спеціальних шкіл, логопеди, дефектологи мають великий вибір та дуже широкі можливості інтеграції, синтезу класичних корекційних методів, прийомів з інноваційними технологіями в роботі з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення.

Вважаю, що найбільш вдалим в корекційній роботі є використання арт-терапевтичних методик, які дозволяють створювати невимушені ситуації спілкування і максимально вмотивувати дитину до спільної діяльності. Арт-терапія – терапія засобами мистецтва, включає в себе такі окремі терапевтичні технології, як ізотерапія, фототерапія, хромотерапія та інші. Часто ці технології інтегровані, доповнюють одна одну. Творчість розвиває чуттєво-рухову координацію, яка бере участь в узгодженні міжпівкульної взаємодії, що потребує участі багатьох психічних функцій. У процесі зображення активізується і конкретно-образне мислення, яке в основному пов'язане з роботою правої півкулі, і абстрактно-логічне, за яке відповідає ліва півкуля. Оскільки воно прямо пов'язане з найважливішими функціями (зір, рухова координація, мислення, мовлення), творчість не просто сприяє розвитку кожної з цих функцій, а і зв'язує їх між собою.

Аналіз наукових досліджень. Про цілющі можливості різних видів мистецтва відомо з давніх давен. До нашого часу дійшли висловлювання античних філософів: Аристотеля, Платона, Піфагора, Сократа про вплив мистецтва на організм людини та різні прояви людської діяльності. В Іудеї, Індії, Давній Греції, Китаї здійснювалися спроби вивчення кольору та його застосування в діагностиці хвороб, а також зміни психологічного стану засобами піснеспівів та молитов [11]. Отже, дослідження в галузі впливу мистецтва на людину має багатовікову історію, і в наш час вони проводяться як вітчизняними, так і зарубіжними педагогами, психологами, соціологами. Педагогами досліджуються аспекти розвитку мовлення дітей різних вікових категорій засобами художнього слова, творчості й мистецтва, а саме: навчання дітей розповіді за ілюстраціями (О. Білан); розвиток зв'язного мовлення в театральній-ігровій діяльності (М. Водолага); збагачення словника дітей лексикою поетичних творів Марійки Підгірянки (Н. Кирста); розвиток мовлення засобами музичної, образотворчої діяльності (С. Ласунова, Т. Постоян) тощо. Значний внесок у вирішення проблем дитячої творчості мають праці Л. Виготського «Уява і творчість у дитячому віці», «Уява і творчість у шкільному віці». В. Сухомлинський власним практичним досвідом роботи з молодшими школярами довів, що для них характерні естетичні цілі діяльності.

В багатьох країнах світу підтверджено, що саме мистецтво має надзвичайний потенціал для розвитку творчої особистості, формування креативного мислення, розвитку чуттєвої сфери, здійснення самокорекції психоемоційного стану.

За висновками дослідників британської організації Mental Health Foundation мистецтво — це фундаментальна частина нашого життя, що, як і фізична активність чи медитації, має позитивний вплив на наше ментальне здоров'я, настрій та загальне самопочуття.

Сучасна педагогіка зазначає, що завдяки творчій діяльності розвивається ірраціональне мислення, яке сприяє розвитку гнучкості, умінню нестандартно вирішувати поставлені завдання. Процес творчої діяльності вимагає від дітей відповідального мислення та дії. Вони вчаться продуктивно використовувати, контролювати і керувати своїми моторними імпульсами, розвивається сприймання, моторика, мислення, концентрація. Творча робота підвищує мотивацію, гарантує визнання з боку оточуючих, формує самоствердження і самосвідомість.

Важливим у роботі з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення є те, що на усіх етапах творчого процесу активно долучається мовлення: створення задуму, пошук способів його реалізації, деталізація, спрямування, заохочення творення, засвоєння назв, форм, просторових позначень на етапі оцінювання, тобто співвіднесення отриманого із задумом. Емоційно забарвлене мовлення стимулює та сприяє невербальним проявам творчості дитини. Одночасно відбувається й інший вплив на розвиток мовлення за рахунок розширення та стимуляції художньо-емоційної навички. Дослідники зазначають, що образи, створені зображувальними засобами (лінія, колір, форма, композиція), стають цілісними, більш яскравими, якщо супроводжуються мовленням дитини. Те, чого не має в дитячому малюнку (аплікації, ліпленні тощо), заміщується й доповнюється, «домальовується» словесно за допомогою мовлення.

Вченими (А. Богуш, Н. Гавриш) визначено спільні риси творчої і мовленнєвої діяльності, що дає можливість їх синтезу, інтеграції з метою, не тільки, ефективного впливу на емоційну сферу дитини, розкриття її фантазії, уяви у творенні власних образів, а й забезпечення як процесу, так і результатів праці мовленнєвим супроводом. Автори виокремили такий самостійний вид діяльності, як образотворчо-мовленнєва діяльність. За словами вчених, це такий вид художньо-мовленнєвої діяльності, в якій мовленнєві дії підпорядковуються меті й змісту творчої діяльності дитини для її збагачення, спрямування й стимулювання до коментування.

За словами А. Богуш, коли діти супроводжують свої дії активним мовленням, то вони ніби акомпанують собі, доповнюючи те, що не може в силу технічних причин бути відтворене, стимулюють свої подальші дії, розгортають ідеї. Мовленнєві дії дитини як штрихи мовлення, що створюються за законами, відмінними від зв'язного висловлювання [1].

Творча діяльність, за твердженням О. Савченко, спрямовує на розвиток уяви, орієнтує на образне сприймання світу. А для цього найголовніше – домогтися повного злиття різних видів діяльності, їх гармонії, щоб викликати та підтримувати творчу реакцію дитини, активізувати її пізнавальні можливості, мовлення.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Державного стандарту, Типової освітньої програми (галузь «Мистецтво») опанування учнями мистецтва у початковій школі, а, отже, і розвиток творчих здібностей ґрунтується на засадах компетентнісного, здоров'язбережувального, особистісно зорієнтованого, діяльнісного, ігрового та інтегративного підходів [12, с. 88], що, також, є базовими в спеціальній педагогіці та створюють підґрунтя для вдалого синтезу мистецьких дисциплін, які мають арт-терапевтичний вплив з корекційними методами, прийомами роботи і тим самим сприяють зацікавленню дітей процесом та досягненню позитивних результатів в системній, комплексній роботі над подоланням тяжких порушень мовлення.

Державний стандарт початкової загальної освіти в галузі «Мистецтво», включає змістовні лінії, що охоплюють основні види мистецтва – музичне, візуальне (образотворче), хореографічне, театральне, екранне [6]. Домінуючими при цьому, зазначає Л. Масол, залишаються музичне, візуальне (образотворче) мистецтва, які є обов'язковими для вивчення в початкових класах та допомагають вирішувати не лише навчальні, розвиткові, виховні цілі, а й корекційні, які визначаються в ході підготовки до проведення таких уроків в спеціальних школах для дітей з тяжкими порушеннями мовлення та реалізуються на ряду з триєдиною метою. Оскільки предметно-інтегрована система покладена в основу їх викладання (за визначенням Л. Масол), вони легко інтегруються та синтезуються зі спеціальними вправами і навпаки – елементи музичного і образотворчого мистецтв ефективно доповнюють корекційні та логопедичні заняття.

Завдання інтеграції мистецтв, відзначає Л. Масол, полягають в:

- формуванні уявлення про специфіку мови мистецтв;
- розвиткові художнього сприймання, мислення на основі порівняння елементів естетичної інформації;
- розкритті творчого потенціалу учнів початкової школи;
- розвиткові емоційної сфери особистості;
- накопиченні естетичних, музичних, художніх та інших вражень від спілкування з мистецтвом;
- формуванні пізнавального інтересу до творчої діяльності, мистецтва взагалі;
- пізнанні світу учнями через власну творчу діяльність [7].

В програмі з корекційно-розвиткової роботи для закладів загальної середньої освіти (для дітей з тяжкими порушеннями мовлення, 1-4 класи) визначаються ключові підходи у навчанні дітей з тяжкими порушеннями мовлення в закладах загальної середньої освіти, серед яких:

- врахування зони актуального і найближчого розвитку дитини;
- послідовність і паралельність у роботі над звуковимовою;
- особистісно-орієнтований підхід з урахуванням компенсаторних можливостей;
- формування мовленнєвих навичок в умовах живого спілкування.

Завданнями корекційно-розвиткових занять є:

- корекція слухового сприймання та формування на цій основі адекватного розрізнення та розпізнавання звуків української мови;
- корекція фонематичних уявлень та звуковимови;
- корекція темпоритмічної та ритміко-інтонаційної сторін мовлення;
- корекція лексичної сторони мовлення на основі розширення словникового запасу, уточнення та диференціації лексичних значень слів, формування різних рівнів лексичних узагальнень, що виражає слово, та лексичної системності;
- корекція граматичної будови мовлення на основі формування та уточнення синтаксичних значень слів та значень граматичних категорій, поступового розширення та ускладнення синтаксичної структури речень, що сприймаються та використовуються дітьми, розвиток навичок морфологічного словотвору та словозміни, формування операцій граматичної трансформації;
- корекція зв'язного (діалогічного, монологічного) мовлення на основі формування умінь структурувати смислову ситуацію, виділяти в ній основні компоненти і виражати їх у мовній формі, уміння планувати зв'язну розповідь, переказувати почутий чи прочитаний текст, складати розповіді з опорою на наочність, за уявою [13, с. 6].

Для вирішення поставлених завдань корекційно-розвиткової роботи важливим є використання міжпредметних зв'язків і залучення до співпраці багатьох фахівців, забезпечення взаємозв'язку в їх роботі, впровадження в практику новітніх досягнень.

Проаналізувавши зазначену вище інформацію з праць Л. Масол, програми з корекційно-розвиткової роботи, можна зробити висновок, що в завданнях інтеграції мистецтв і ключових підходах, завданнях корекційно-розвиткових занять є спільне, що також підтверджує можливість синтезу.

Разом з тим, ідея інтеграції та синтезу співзвучна з вимогами, що ставить суспільство перед сучасною загальноосвітньою та спеціальною початковою школою - всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей, наскрізних умінь відповідно до вікових, індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, розвиток творчості, допитливості [2, с. 1], самостійності, реабілітація, адаптація.

Інтегровані уроки музичного, образотворчого мистецтва з заняттями з корекції мовлення, корекції розвитку, синтез методів, прийомів, форм роботи передбачають атмосферу вільного спілкування вчителя з учнями, створення ситуації, коли активно використовується життєвий досвід дитини, її емоційні та чуттєві переживання, від уроку до уроку, від заняття до заняття формуються необхідні поняття, творчі здібності, корегуються мовленнєві порушення.

На практиці помічено, що інтеграція й синтез є ефективними засобами для розвитку дрібної та загальної моторики, мовного дихання, зорово-просторового гнозису, уточнення й розвитку лексичної сторони мовлення, формування граматичних умінь і навичок, фонематичних процесів, правильної звуковимови, активізації, поповнення словника, розвитку зв'язного мовлення школярів перших-четвертих класів. Оскільки завдяки розмаїттю наочних засобів і практичних дій, запропонована творча діяльність має пізнавальне, виховне, розвивальне, корекційне значення. Все, що створюється дитиною у процесі творчості, стає наочним посібником для мовленнєвих вправ, створює умови для тісної взаємодії слова з дією. І навпаки, дії дітей, що супроводжуються мовленням у процесі творчої діяльності стають більш досконалішими, довільними, регульованими. Крім того, в ході такої продуктивної діяльності школярі опираються одночасно на декілька аналізаторів (тактильний, зоровий, слуховий), що також впливає на розвиток мовлення завдяки безпосередній близькості розташування в головному мозку проєкції кисті руки, зони слуху, зору до мовно-моторної зони та їх тісній залежності.

Досвід роботи засвідчує, що в першому-другому класах на уроках, заняттях діти ознайомлюються з простими творами, матеріалами, предметами, видами діяльності, а в третьому-четвертому класах вводяться нові жанри, додаються нетрадиційні техніки малювання, аплікації, ліплення, конструювання. Елементами художньої мови - ритм, час, рух, симетрія, контраст, форма, композиція та іншими, учні оволодівають шляхом власного відкриття в процесі сприймання музичних, художніх, творів, дослідження природних явищ, експериментування зі звуками, фарбами, образами, практичної діяльності тощо. Діти займають позицію дослідників світу, мистецтва й себе [7]. У них виникає бажання поговорити про почуте, побачене, зображене, активізується досвід, з'являється ініціатива, потреба висловитись, розповісти про свої спостереження, враження, вступити в діалог. А отже, відбуваються складні розумові операції аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, які оптимізують діяльність головного мозку і відкривають доступ до прихованих ресурсів розвитку кожної дитини. Як результат розвиваються інтелектуальні здібності,

увага, уява, сприймання, мислення, різні типи зв'язного мовлення, формується естетична чутливість, збагачується емоційна сфера.

Набуття учнями предметних компетентностей з мистецтва сприяє розвитку не лише уміння усно висловлювати свої враження від мистецтва, оцінювати власну художньо-творчу діяльність, спостерігати, досліджувати, аналізувати довкілля та явища природи засобами мистецтва, співпрацювати з іншими, проявляти творчу, мовленнєву ініціативи, бажання презентувати результат власних мистецьких, творчих надбань [12], тощо, а й розвитку емоційного інтелекту, який дає можливість учням розуміти свої та чужі емоції, формує вміння знаходити засоби для управління емоціями, що є також вкрай важливим для дітей з особливими освітніми потребами.

Висновки. Отже, мистецтво і творчість, що є нероздільними поняттями – це мова, яка виражає найглибші емоції та думки людей через різноманітні форми виразності. Це засоби спілкування, які не потребують слів або специфічних знань. Вони дозволяють виразити свої почуття та досвід, а також спілкуватися з іншими людьми без мовних бар'єрів. Мистецтво і творчість – важливі складові комунікації. Відкривають новий світ, де кожен може знайти щось особливе та неповторне, самореалізуватися, що і є метою всієї корекційно-розвиткової роботи з учнями початкових класів з тяжкими порушеннями мовлення.

Підсумовуючи викладене, варто зазначити, що молодший шкільний вік є сприйнятливим до образного пізнання світу. Враховуючи цю особливість, педагогічно доцільно активно включати учнів до творчого діалогу з мистецтвом, навчати «мови мистецтва», що в свою чергу дозволить розвивати розумові здібності учнів, збагатити емоційну сферу й культуру почуттів школяра, сформувати моральні вчинки, вдосконалити художньо-творчі здібності і мовлення. А оскільки головним завданням педагогів на сучасному етапі є створення таких умов в системі корекційно-відновлювальної роботи, за яких дитина, що потребує корекції, змогла б реалізувати свої психофізичні передумови розвитку завдяки доцільно організованому процесу пізнання дійсності в поєднанні з творчою діяльністю, застосування описаних інноваційних підходів має бути обов'язковим і систематичним, далі вивчатися і вдосконалюватися. Це сприятиме скороченню терміну корекційної роботи, налагодженню співпраці всіх спеціалістів, ефективній та якісній реабілітації, соціалізації вихованців, адаптації їх до життя в соціумі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. 2006. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах. Підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти. Київ. Видавничий дім «Слово». С. 304.- отримано з: <https://pedcollege.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/Bohush-A.-ta-in.-Metodyka-orhanizatsii-khudozhno-movlennievoi-diialnosti-ditey-u-doshkilnykh-navch.zakladakh.pdf>

Державний стандарт початкової освіти [Електронний ресурс] – 2017. – Отримано з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019>

Кондрацька Л. 2004. Теорія і технологія культурологічної підготовки майбутніх вчителів художньо-естетичних спеціальностей: Дисертація. Київ. С. 445. – Отримано з: <https://uacademic.info/ua/document/0504U000629>

Коновець С.. 2000. Образотворче мистецтво в початковій школі. Методичний посібник. Київ. Каліграф. С. 80.

Мартінова В. П. 2019. Мистецтво : особливості викладання в початковій школі: *навчально-методичний посібник*. Харків. Друкарня Мадрид. С. 111 – Отримано з: <file:///C:/Users/%D0%92%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C/Downloads/201.pdf>

Масол Л. 2004. Концепція загальної мистецької освіти // Мистецтво і освіта. Вип. № 1. С. 7.

Масол Л. 2020. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво» у 3-4 класах на засадах компетентнісного підходу». Київ. Генеза. С. 160. Отримано https://www.geneza.ua/sites/default/files/ebooks/%D0%9C%D0%B0%D1%81%D0%BE%D0%B%D0%9D%D0%A3%D0%A8%D0%9C%D0%B8%D1%81%D1%82_%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4_3.%D0%A3%D0%BA%D1%80_%28083-20%29_V.indd_.pdf

Миропольська Н. 2002. Мистецтво слова в структурі художньої культури учня: теорія і практика. Київ. Парламентське видавництво. С. 204.

Мистецтво у розвитку особистості. 2006. Монографія / За ред., передмова та післямова Ничкало Н.. Чернівці. Зелена Буковина. С. 224. – Отримано з: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/3127/2/>

Нова українська школа: порадник для вчителя. 2017. Під заг. ред. Бібік Н.. Київ. ТОВ «Видавничий дім «Плеяди». С. 206. – Отримано з: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf>

- П'ятницька-Позднякова І. 2009. Арт-терапевтичні можливості видів мистецтва. Наукові праці. С. 36–42. – Отримано з: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2009/108-95-6.pdf>
- Савченко О. Я. 2022. Типова освітня програма для 3- 4 класів - Отримано з: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Savchenko.pdf>
- Трофименко Л., Ільяна В., Пригода З., Аркадьєва О., Грибань Г. 2018. Програма з корекційно-розвиткової роботи для закладів загальної середньої освіти (для дітей з тяжкими порушеннями мовлення, 1-4 класи). Київ. С. 86. – Отримано з: <https://ispukr.org.ua/?p=4437>
- Шмельова Т.. 2010. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування естетичного світосприйняття в молодших школярів. Вісник Житомирського державного університету. Випуск 50. Педагогічні науки. С.147-150. – Отримано з: <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/view/3161/2854>

REFERENCES

- Bohush, A., Havrysh, N., & Kotyk, T. (2006). Methodology for organizing artistic and speech activities of children in preschool education institutions: A textbook for students of higher educational institutions of preschool education faculties. Kyiv: Slovo Publishing House. p. 304. Available at: <https://pedcollege.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/Bohush-A.-ta-in.-Metodyka-orhanizatsii-khudozhno-movlennievoi-diialnosti-ditey-u-doshkilnykh-navch.zakladakh.pdf>
- State Standard of Primary Education [Electronic resource]. (2017). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019>
- Kondratska, L. (2004). Theory and technology of cultural training of future teachers of artistic and aesthetic specialties: Dissertation. Kyiv. p. 445. Available at: <https://uacademic.info/ua/document/0504U000629>
- Konovets, S. (2000). Visual arts in primary school: Methodological manual. Kyiv: Kaligraf. p. 80.
- Martynova, V. P. (2019). Art: Features of teaching in primary school: Educational and methodological guide. Kharkiv: Madrid Printing House. p. 111.
- Masol, L. (2004). Concept of general artistic education. Art and Education, (1), p.
- Masol, L. (2020). Educational and methodological guide «New Ukrainian School»: Methodology of teaching the integrated course 'Art' in grades 3-4 based on the competence approach». Kyiv: Geneza. p. 160. Available at: https://www.geneza.ua/sites/default/files/ebooks/%D0%9C%D0%B0%D1%81%D0%BE%D0%BB_%D0%9D%D0%A3%D0%A8%D0%9C%D0%B8%D1%81%D1%82_%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4_3_%D0%A3%D0%BA%D1%80_%28083-20%29_V.indd_.pdf
- Myropolska, N. (2002). The art of speech in the structure of students' artistic culture: Theory and practice. Kyiv: Parliamentary Publishing House. p. 204.
- Art in personality development. (2006). Monograph / Ed. & Preface by Nychkalo, N. Chernivtsi: Zelena Bukovyna. p. 224. Available at: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/3127/2/>
- New Ukrainian School: Teacher's Guide. (2017). Ed. by Bibik, N. Kyiv: Pleyady Publishing House. p. 206. Available at: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf>
- Pyatnytska-Pozdnyakova, I. (2009). Art-therapeutic possibilities of different types of art. Scientific Papers, (36– 42). Available at: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2009/108-95-6.pdf>
- Savchenko, O. Ya. (2022). Typical educational program for grades 3-4. Available at: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Savchenko.pdf>
- Trofimenko, L., Ilyana, V., Pryhoda, Z., Arkadyeva, O., & Gryban, H. (2018). Program of correctional and developmental work for general secondary education institutions (for children with severe speech disorders, grades 1-4). Kyiv. p. 86. Available at: <https://ispukr.org.ua/?p=4437>
- Shmelova, T. (2010). Pedagogical conditions for preparing future primary school teachers to form aesthetic perception in younger students. Bulletin of Zhytomyr State University, (50), Pedagogical Sciences, pp. 147-150. Available at: <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/view/3161/2854>

Olesya Fomenko,
elementary school teacher, speech therapist
Public institution «Bilhorod - Dnistrovskaya special school
of the Odesa regional Council»,
Bilhorod- Dnistrovskiy, Ukraine
folesya.472@gmail.com

ART AND CREATIVITY AS MEANS OF CORRECTING SEVERE SPEECH DISORDERS IN ELEMENTARY SCHOOL

Abstract: The article highlights the characteristics of younger students with severe speech disorders and the specifics of working with it. It identifies the foundation for developing key communicative competence, which satisfies the needs for communication, understanding the surrounding world, and serves as a fundamental condition for the comprehensive and full-fledged development of personality, ensuring successful self-realization. The impact of art and creativity on the effectiveness of working with this category of children with special educational needs is examined, along with the possibilities of integrating these approaches with classical methods and techniques of correctional work in school. The study analyzes the principles of mastering art in elementary school, which contributes to the development of creative abilities. It considers the content lines in accordance with the State Standard, the main groups of correctional and developmental activities. The article also explores the harmony between the ideas of integration and synthesis with the requirements placed by society on modern general and special primary education. The effectiveness of creative activities in foresting creative activities in foresting creative thinking, developing the sensory sphere, irrational thinking and enabling self-correction of psycho-emotional states is described. Additionally, such activities promote fine and gross motor skills, speech breathing, visual- spatial perception, lexical development, grammatical skills, phonemic processes, correct pronunciation, vocabulary enrichment and coherent speech development in first- to fourth – grade students. The article emphasizes the importance of creating situations where a child's life experience, emotions and sensory perceptions are actively engaged. As a result, the necessary concepts and creative abilities are formed, severe speech disorders are corrected and conditions are established for the successful socialization and student's adaptation to life in society.

Keywords: art, creativity, severe speech disorders, development, correction, integration, synthesis.

Дата надходження до редакції: 20.12.2024

© Фоменко О. А., 2025